

Вектор втечі («Ольга»)

Юлій Швеуць

«Ольга»

Сценарій: Рафаель Деплешен, Еллі Граппе
 Режисер Еллі Граппе
 Оператор Люсі Бодіно
 Композитор П'єр Депрат
 В ролях: Анастасія Будяшкіна, Тетяна Міхіна,
 Сабріна Рубцова, Олександр Мавріц,
 Стефані Шуа
 Швейцарія, Франція, Україна, 2021

Анастасія Будяшкіна у фільмі «Ольга».
 Режисер Еллі Граппе.
 Швейцарія, Франція, Україна, 2021.

Фільм «Ольга» вийшов в український прокат після міжнародного визнання – головної нагороди за сценарій на Тижні критики ювілейного 60-го Каннського фестивалю та номінації на американський «Оскар-2021» від Швейцарії. Чому цей, знятий молодим франко-швейцарським режисером, дебют треба сприймати як знаковий для нашої країни?

Українська дівчинка Ольга (Анастасія Будяшкіна) професійно займається спортивною гімнастикою, але після замаху на маму – політичну журналістку (Тетяна Міхіна) знаходить притулок у Швейцарії – звідти родом її батько, котрий давно полишив сім'ю. Після всіх формальностей 15-річна дівчина підписує хороший за всіма ознаками контракт і вливається в олімпійську збірну нової країни – великий спорт не відає кордонів. Її дні тепер проходять у виснажливих пробіжках, індивідуальних тренуваннях під опікою тренера та уважними поглядами ровесниць – конкуренток і колег по команді. Жорсткий розпорядок дасть змогу досягнути досконалості, – впевнена вона.

Протягом якогось часу у цієї вольової цілеспрямованої дівчинки тліє надія, що в один прекрасний день вона об'єднається з мамою – тут, у Швейцарії. З неймовірним «спортивним» натиском і дитячим егоїзмом у телефонних розмовах вона завдає мамі все більше клопотів, але усвідомлює, що мама, яка віддала більшу частину життя активній журналістиці, навряд чи буде з нею найближчим часом. Душа дівчинки зранена також подіями, які відбуваються на Майдані, – його кадри кожен день вона бачить на екрані телевізора. Їй усе більше розуміє, що душа її в іншому місці, не на цій прекрасній спортивній базі, де є все і навіть більше, для ефективних тренувань. Ользі видається, ніби невидима металева сітка відділяє її від вели-

кого світу, від країни, де в цей час відбуваються історичні події, у яких беруть участь її мати, друзі та однолітки.

Їй тоді у Ольги з'являється план втечі з цього справді милого альпійського Раю. Однак, ціна втечі – порушення умов контракту й прощання з великим спортом назавжди. Ольга платить цю високу ціну, і її вчинок фундаментально вирізняє фільм з потоку, створеного поколінням Еллі Граппе (режисеру на момент виходу фільму виповнилось 27 років), – того потоку, котрий жертівністю (а, отже, героїзмом) демонструє в негативній конотації, використовуючи заїжджені формули на кшталт «комплекс жертви».

Еллі Граппе – один із тих молодих митців, яких не влаштовує «толерантний образ світу» і матеріалістичного розуміння «добробуту» в ньому. Протягом десяти років він вивчав класичну музику в школі й консерваторії у французькому Ліоні, потім різко змінив професію і почав навчатись у школі кіномистецтва швейцарської Лозанни. Народившись у Франції, згодом прийняв громадянство Швейцарії, й фільм «Ольга», який на прикладі України осмислює «долю» патріотизму в глобалізованому світі, – зовсім не випадкова річ у його творчій біографії. На пресконференції на ОМКФ минулого року він розказав, що спершу знімав короткометражки. Одна з них – документальна – про музичний оркестр, де однією з героїнь була Ярина Гиньйо – відома в Україні і світі скрипалька, яка розповіла Еллі як прибула в Швейцарію перед початком Революції Гідності, про свої переживання у чужій країні, думки про долю Батьківщини, проблеми національної ідентифікації. Їй, розповіла, очевидно, так, що Еллі захотілося запропонувати аналогічну історію світові.

Сценарист Рафаель Деплешен з режисером перенесли події в спортивне середовище, наситили політикою, таким чи-

ном «піднявши ставки» та загостривши конфлікт. Професійність сценарію цього фільму дає зрозуміти: левова частка наших кінематографічних негараздів криється в основах нашого світосприйняття: рівні мислення, освіти, розуміння сучасності, включеності в загальнокультурні процеси. Тому, скільки б наші юні митці самі себе не нагороджували на організованих ними ж фестивалях, факт лишається: фільм починається не з того, «куди свобода поведе» (лише б грошей вистачило), а з повного розуміння базових основ людського існування (у сценарії) й лише потім – із внесення можливих доповнень у процесі зйомок фільму.

У Еллі Граппе вийшло в підсумку кіно цілісне, енергійне і дуже «чоловіче», хоча діють в ньому переважно жінки. Це тим більше вражає, що «тема втечі» загалом ідеально вписується в низку стрічок на модну тему. Однак, знімають такі картини переважно жінки й стосуються вони втечі з мусульманського патріархату. Й у всіх таких стрічках фігурує добре знайомий сюжет про спроби молодої жінки вирватися з полону токсичного середовища – переважно в Європу. Вектор «жіночої втечі» у фільмі Еллі Граппе протилежний. Ольга тікає двічі: на початку не з власної волі – від кримінального розбою епохи президентства Януковича, де терор середовища травмує людей у прямому й переносному сенсі. Й це не лише влаштована дорожньо-транспортна пригода з мамою головної героїні. Образ «дорожньо-транспортної пригоди» у цій частині фільму стає універсальною метафорою – від жаху не схватись за тонким склом авто, захищеності немає ніде – кримінальний світ прийде й зазирне всюди.

Вдруге Ольга тікає осмислено. «Ольга» – це голос із благополучної європейської країни, іншої, ніж ми, темпераментом і менталітетом її жителів, і цій картині немає аналогів у сучасному ігровому кіно нашої країни, де європейський рай позбавлений темного боку – він не душить контрактом, і привабливіший за наше бандитське пекло. Стрічка демонструє існування Європи, яка створює свій духовний «добробут» у боротьбі за власні права та солідарність з усіма, хто цими правами обділений. Цей висновок, звісно, досить неприємний для тих, хто прямує на Захід у пошуках пристойного існування – подалі від батьківських ідеалів. Ця чесна сувора спортивно-політична драма констатує, що ні життєвий контракт із добросовісними громадянами, ні усна домовленість з бандитами не гарантують особистої безпеки, стабільності та щастя.

Атмосферу розлиті в повітрі тривоги точно передає націлена на основні об'єкти камера – від «інших» об'єктів за межами кадру можна очікувати лише неприємностей. Передає її й виконавиця головної ролі – Анастасія Будяшкіна – представниця великого спорту. Вдивимось глибше в це замкнуте й рішуче обличчя, в це завжди напружене тіло, у ці її жести гніву, в приховану печаль і нерозуміння її. Ця глибина й навіть деяка амбівалентність психологічного образу викликає ще більшу довіру до кінцевого вибору героїні в її перемозі над обставинами, які б тривожні вони не були. Риси дитини, яка, дорослішаючи, виявляє свій характер для чогось більш значущого, ніж спортивна

Кадр з фільму «Ольга».

кар'єра, використані режисером максимально.

Стрічка, в якій автори демонструють драматичну внутрішню боротьбу, суворість спорту високого рівня й справжню жорстокість політичної реальності (без гумористичних сцен, які, як правило, присутні в наших фільмах), не дуже вписується в актуальну кон'юнктуру, адже сюжет виростає не з журналістської «жахачки» на злобу дня й не із позахудожніх наративів, до яких заохочують кінематографістів певні кола. Натомість «Ольга» цілком вписується в ряд, який сформувало «кіно контестації», французька та чеська «нові хвили», американські «незалежні», вона провіщає реальність, яка йде на зміну штукарству в усіх його проявах. Можливо, це одна з тих стрічок, яка за щасливим збігом, маючи безпосередній стосунок до національних реалій, з часом змінить наш, переважно сумний, пророхований до останньої корупційної копійки кінопейзаж. (За всієї ілюзорності таких сподівань «ландшафт» може змінитися будь-якої хвилини, й до цього треба бути готовим.)

Від редакції: Фільм «Ольга» став найкращим художнім фільмом в рамках конкурсу Swiss Film Awards 2022 року. Анастасія Будяшкіна, яка зіграла у фільмі головну роль, дісталася до церемонії вручення премії після кількох днів, проведених у бомбосховищі в Харкові. Потім через Польщу вона потрапила до Швейцарії. Після початку війни фільм Е. Граппе набув актуальності – благодійні та інші громадські організації у Великобританії, Німеччині і США демонструють його зараз в рамках збору коштів для допомоги Україні. У фільмі юна спортсменка розривається між тренуваннями у швейцарському національному спортивному центрі у місті Маглінген, кантон Берн, і протестами в Києві, в місті, де її мати працює журналісткою.

Дж. : *История украинки стала в Швейцарии лучшим фильмом.* <https://www.swissinfo.ch/rus>. 28 березня 2022 року.